

Ett nationellt kommunforskningsprogram sätts

Halvårsskiftet 2010 blir den formella startpunkten för den största svenska forskningsatsningen någonsin inom det kommunala området. KEFU och ytteligare fyra forskningsinstitutioner kommer i samverkan med ett stort antal kommuner att utforska – och söka vägar ur – de besvärliga situationer som kommunerna hamnat i under de senaste årens ekonomiska kris.

– Det är en spännande kraftsamling vi nu gör där vi också kommer att arbeta över institutionsgränserna och som kommer att ge många positiva synergier, säger KEFUs forskningsledare Ulf Ramberg.

Förhoppningen är att skapa nya arenor för kunskaps- och erfarenhetsutbyten och att föra forskningen framåt på detta område. Dessutom är avsikten att forskarna ska kunna ge kommunerna något tillbaka, till exempel i form av en bred repertoar av väl utforskade handlingsalternativ vid framtida kriser.

Tanken på ett gemensamt forskningsprogram föddes i juni förra året under en konferens som hölls med anledning av den pågående krisens konsekvenser för kommunsektorn. Programmets innehåll har sedan vuxit fram i samtal mellan forskare från de olika institutionerna och företrädare för de kommuner som har anmält sitt intresse att medverka som medfinansierare i programmet – hittills ett 40-

tal kommuner.

Programmet löper över tre år och utgår från tio olika teman (se nedan) för de fortsatta studierna. Utifrån dessa teman kommer studien att genomföras i tre steg. En portalstudie görs under 2010 följt av fördjupningsstudier under 2011 och 2012 och slutligen kommer en summerande studie att genomföras under våren 2013.

Avsikten är att de deltagande kommunerna medverkar under hela treårsperioden. Det kommer också att arrangeras en rad seminarier och workshops tillsammans med deltagande kommuner.

– Det är väldigt viktigt för oss att projektet ska bli ett stöd för kommunerna, säger Ulf Ramberg. Dessutom är det meningen att såväl forskningsrörelsen och det fördjupade erfarenhetsutbytet ska komma studenter tillgodo i undervisningen.

Den nämnda portalstudien påbörjas till sommaren och då kommer man att besöka samtliga medverkande kommuner för att samla in berättelser om deras utmaningar och hur de har agerat i besvärliga situationer. Vid dessa besök kommer man också att kunna få en uppfattning om vilka av de 10 projekten som ska prioriteras i de inledande fördjupningsstudierna.

De olika teman som identifierats för fördjupade studier är följande:

- Hur kriser upptäcks
- Relationen stat och kommun i brytningstider
- Vad som händer med de demokratiska institutionerna i samband med krishanteringen
- Strategier och mekanismer för anpass-

(Forts. sida 3)

Hälsoekonomi & management

Med det nya forskningsprogrammet Health Economics and Management har Lunds universitet alla möjligheter att bli ledande i Europa inom detta område. Programmet bygger vidare på och sammanför den forskning som redan tidigare bedrivits inom främst Ekonomihögskolan och Medicinska fakulteten. Från och med i år kommer man också att arrangera en rad seminarier tillsammans med KEFU.

– Vi vill gärna nå ut till en bredare publik och eftersom KEFU redan har en väl fungerande organisation för detta och ett stort nätverk passar det väldigt bra, säger Anders Anell, adjungerad professor vid Institutet för ekonomisk forskning. Han ansvarar för programmet tillsammans med forskningsledaren professor Ulf G. Gerdtham, som både är verksam vid Nationalekonomiska institutionen och institutionen för kliniska vetenskaper.

Under programmets första år har man huvudsakligen riktat in sig på att samla de olika krafterna och att bygga upp en bas för att främja nya projekt som gärna får spänna över institutionsgränserna.

– Långsiktigt vill vi också bygga upp ett mastersprogram, säger Anders Anell. Vi vill också ge möjlighet att skriva avhandlingar inom programmet och här bygger vi vidare på en rik tradition inom Ekonomihögskolan.

Det första seminariet hålls den 22 april och handlar om hur befolkningen utnyttjar sina valmöjligheter i primärvården. Ytterligare seminarier är planerade till hösten.

Nationellt forskningsprogram	1
Hälsoekonomi	1
Högst personligt	2
Hur leder man professionella...	3
Kurser och seminarier	4

Högst personligt:

Hälsoekonomi – används det och i så fall hur?

Sandra Erntoft
Företagsekonomiska institutio-
nen, Lunds universitet

Med hälsoekonomi menas, väldigt förenklat, så mycket hälsa som möjligt i förhållande till kostnaden. När jag tog min ekonomexamen år 2000 och började på mitt första ”riktiga” arbete i läkemedelsbranschen var det inte många som visste vad hälsoekonomi var för något.

Ofta fick jag veta att hälsoekonomi, det var något övergående – en akademisk modefluga – som det inte var lönt att förhålla sig till. Idag tillhör Sverige ett av de länder i världen som har störst produktion av hälsoekonomiska utvärderingar och hälsoekonomi har mer eller mindre blivit synonymt med just utvärderingarna, även om begreppet (åtminstone akademiskt) rymmer mycket mera än så.

En anledning till att hälsoekonomi har fått en sådan utbredning är en relativt lång forskningstradition inom disciplinen, men också att hälsoekonomiska beslutskriterier och information fått en allt mer framträdande roll bland nationella myndigheter såsom Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV), Socialstyrelsen och SBU, samt bland läkemedelskommittéer och läkare i landstingen.

Trots det finns det idag lite kunskap om hur hälsoekonomiska utvärderingar används i praktiken. Det vill säga, används de alls, och i så fall hur? Vem använder sig av hälsoekonomiska utvärderingar och i vilka syften? Finns det skillnader i användningen mellan beslutsfattare på nationell, regional och lokal nivå och hur kan kontextuella faktorer förklara eventu-

ella skillnader i användningen?

När jag började på mitt andra jobb som projektledare på Institutet för Hälso- och sjukvårdsekonomi i Lund blev en del av mitt arbete att ta fram hälsoekonomiska utvärderingar för olika läkemedel. I samband med detta väcktes nyfikenheten kring att försöka ta reda på hur det egentligen förhöll sig med dessa frågor och när det var dags för mig att skriva min avhandling var det egentligen ganska självklart vad avhandlingen skulle handla om.

Under handledning av Anders Anell vid Företagsekonomiska Institutionen vid Ekonomihögskolan (som vid tillfället även var min chef vid IHE) påbörjade jag min forskarutbildning våren 2003, med syftet att försöka besvara frågorna. Ganska snart insåg jag att användningen av hälsoekonomiska utvärderingar är nära förknippade med prioriteringar och evidensbaserat beslutsfattande.

I min avhandling (The use of health economic evaluations in pharmaceutical priority setting – the case of Sweden) har jag studerat förekommande skillnader i användningen mellan beslutsfattare på nationell (TLV), regional (läkemedelskommitté) och lokal (förskrivande läkare) nivå, samt förekommande hinder för användningen.

Resultaten från de tre empiriska studierna har jag sedan jämfört med litteraturen kring ämnet publicerat i andra västerländska länder.

Avhandlingen, som baseras på en

analys av en mängd olika datakällor så som observationer av beslutsfattande, intervjuer, dokument, och en enkätundersökning pekar på påtagliga skillnader i användningen mellan TLV (Tandvårds- och Läkemedelsförmånsverket), läkemedelskommittéer och förskrivande läkare

Nu är forskarutbildningsresan slut och jag ska försvara min doktorsavhandling. Därmed är det hög tid att fundera på hur resultatet av mitt avhandlingsarbete kan användas praktiskt i sjukvården.

För att öka användningen av hälsoekonomiska utvärderingar som grund för läkemedelsbeslut kan ett antal olika strategier tänkas:

1) eliminering av budgetrestriktioner (vilka ger upphov till suboptimeringsproblem), 2) skapa bättre förutsättningar för användning av sammansatta mått vilka är vanliga i hälsoekonomiska utvärderingar, t. ex genom mer utbildning av beslutsfattare i användningen av kalibrerade mått i allmänhet, 3) öka kraven på transparens i besluten och processerna, samt 4) skapa framgångsrika exempel på hur hälsoekonomiska utvärderingar kan användas rent praktiskt.

Dessa strategier i sin tur kan troligtvis förväntas överbygga de hinder i termer av de föreställningar och rutiner som existerar inom de berörda organisationer och i deras närmsta omgivning.

Medan de två första strategierna troligtvis kräver stora omställningar i förhållande till hur beslutsfattandet går till idag – och därmed kan anses som nästintill omöjliga att implementera – är de två sistnämnda mer praktiskt genomförbara.

Ett annat förslag är att hälsoekonomiska utvärderingar bättre anpassas till praktiskt beslutsfattande. Men, hur det ska till i praktiken, får framtida forskning utvisa!

*Sandra Erntoft
Företagsekonomiska Institutionen
Lunds Universitet och
Institutet för Hälso- och sjuk-
vårdsekonomi (IHE)*

(forts från sida 1)

- ning
- Satsning på tillväxt och infrastruktur under svåra förhållanden
- Regelverkets betydelse – om god ekonomisk hushållning och krav på ekonomi i balans
- Organisation och styrning
- Ledning i besvärliga tider
- Bevärliga beslut, legitimitet och demokrati
- Den finansiella redovisningen och kommunernas bokslutspolitik

En första kunskapsöversikt kommer att publiceras i juni och denna kommer bland annat att behandla teorier om hur kriser uppkommer och den tidigare forskningen om hur kommuner och offentliga företag har lyckats hantera kriser

– Vi är glatt överraskade av det stora intresset vi redan har sett för projektet, säger Ulf Ramberg. Men skulle naturligtvis vara roligt om ännu fler skånska kommuner vill delta.

Och det är inte för sent att anmäla sitt intresse!

Förutom KEFU medverkar dessa forskningsinstitutioner i det nationella forskningsprogrammet:

Centrum för Kommunstrategiska studier/(CKS), Linköpings universitet

Forskarskolan för offentlig verksamhet i utveckling (FOVU), Örebro universitet

Institutet för kommunal ekonomi (IKE), Stockholms universitet

Kommunforskning i Västsverige (KFi), Göteborgs universitet

En närmare beskrivning av forskningsprogrammet kan laddas ned på www.kefu.se.

Hur leder man en professionell organisation?

Robert Wenglén och Charlotta Levay, som båda har studerat professionella organisationer i olika KEFU-projekt, arbetar nu på att färdigställa en bok om vad som är unikt med dessa verksamheter och vilka speciella krav de ställer på ledning och styrning.

–Man kan säga att resultaten av våra tidigare studier sammanstrålar i den här boken, säger Robert Wenglén. Vi tror att boken fyller ett behov eftersom det hittills inte har funnits någon organisationsbok som särskilt behandlar de professionella organisationerna och vad som är speciellt för dessa när det gäller till exempel motivation, lärande, ledning, struktur och flera andra aspekter.

Robert Wenglén har tidigare bland annat gjort en studie av UMAS där han utvärderade ett utvecklingsprogram för avdelningschefer. Här pekade han på brister i organisationen som han menade till stor del bottnade i kulturella föreställningar om att professionella organisationer inte behöver ledarskap och management i någon större utsträckning, professionerna föredrog snarare självständig-

Robert Wenglén

het och så få mellanled som möjligt. Han har också gjort studier på samma tema inom skola och universitet.

– Många professionella organisationer mår säkert bra av ett större inslag av management, säger Robert Wenglén. Och vi har de senaste åren sett en allmän trend mot att makten förskjuts från professionerna till heltidsanställda chefer. Det gäller såväl sjukvården som skolan och polisen. Tidigare har det varit vanligt att chefen var en kollega som utövade chefskapet på deltid. Men det är viktigt att förstå att det är något unikt med professionerna och att om man inte får professionerna med sig i organisationsförändringar går det ofta illa.

Det kanske tydligaste exemplet på trenden mot mer toppstyrning och konsekvenserna av detta är skolan, menar han.

– Där har mantrats länge varit att man ska sätta eleven i främsta rummet och att lärarna ska organiseras runt eleven i arbetslag. Lärarna var tidigare mycket mer självständiga och vana vid att prata med sina ämneskollegor om hur arbetet skulle utformas. Idag är lärarna betydligt mer toppstyrda och ofta ganska frustrerade, samtidigt som vi har sett att elevernas ämneskunskaper har försämrats.

– Det är varken lyckat med totalt självstyre för professionerna eller en renodlad toppstyrning. Det handlar i stället om att hitta en bra balans som tar hänsyn till att de professionella organisationerna faktiskt är speciella, säger Robert Wenglén.

Nytt från KEFU-Skåne utges av Rådet för kommunalekonomisk forskning och utbildning i Skåne

Ansvarig utgivare:

Stig Ålund, ordf KEFU

Redaktion:

Mats Brangstrup (red), Ulf Ramberg,

Mikael Hellström, Tom Karlsson

Adress:

KEFU, Institutet för ekonomisk forskning, Lunds universitet

Box 7080

220 07 LUND

tel: +46 46 222 49 60

e-post: KEFU@kefu.se

Upplaga: 5 100 ex.

Tryck: Grahn's, 2010

V.g. meddela ev. adressändring till
KEFU-Skånes sekretariat
E-post: kefu@kefu.se, fax: +46 46 222 42 16

Nytt från trycket

*Vårdval i primärvården –
Jämförelse av ersättningsystem och
förutsättningar för konkurrens i 7
landsting och regioner.*
Rapport 2009:1

En utvidgad uppföljning av förra
årets vårdvalsrapport.

Tidigare rapporter:

Vårdval i primärvården
Rapport 2008:1

*Skånsk livskraft – hur styridéer växer
fram*
Rapport 2007:2

Ekonomens många ansikten
Rapport 2007:1

Utförligare lista med priser
finns på www.kefu.se

PUCK 2010

En ny PUCK startar till hösten. För mer
information titta in på KEFUs hemsida.
Om du är intresserad, hör gärna av dig till
Mikael Hellström!

Seminarier våren 2010

Hur utnyttjar befolkningen sina
valmöjligheter i primärvården?

Medverkande:

*Medverkande: Anders Anell, Ekonomihög-
skolan Lunds universitet, Anders Beckman,
Institutionen för kliniska vetenskaper i Mal-
mö, Anna H Glenngård, Institutet för hälso-
och sjukvårdsekonomi (IHE), Karin Möller,
cheffäkare, Capho Lundby sjukhus och Capho
Access akuten i Göteborg, Louise Natt &
Dag, närsjukvårdschef, Primärvården Skåne,
Carina Nordqvist Falk, chef för Hälsoval
Skåne, Jörgen Preuss, chef för avdelningen
Ledning och styrning, Landstinget Halland
och Rose-Marie Nyborg, chef för VG Primär-
vårdskontor, Västra Götalandsregionen*

Tid: Torsdagen den 22 april 10.00-16.00
Plats: Auditoriet, Sparta, Lund

KEFU-dagen – Tema valfrihet och välfärd

*Medverkande: Bo Rothstein, Göteborgs
universitet, Ursula Berge, Akademi-
kerförbundet SSR, Thomas Idergard,
Timbro, Lena Dahlstedt, Nacka kom-
mun m. fl.*

Mer information kommer att presenteras
på KEFUs hemsida

Tid: Torsdagen den 10 juni 13.00-17.00
Plats: Crafoordsalen, Ekonomihögsko-
lan, Lund

Kurser våren 2010

Att lära genom jämförelser

Medverkande:

*Ulf Ramberg, ek dr, och Mikael Hellström
KEFU och Företagsekonomiska institutio-
nen, Lunds universitet*

Tid: Torsdagen den 6 maj 09.00-16.00
Plats: Knut Wicksells rum, Betahuset
Ideon, Scheelevägen 17 Lund

Upphandling för icke-jurister

Medverkande:

*Hans Knutsson, ek dr, och Anna Thomasson,
ek dr, Företagsekonomiska institutionen,
Lunds universitet*

Tid: Torsdagen den 12 maj 09.00-16.00
Plats: Knut Wicksells rum, Betahuset
Ideon, Scheelevägen 17 Lund

Ekonomi för icke-ekonomer

Medverkande:

*Ulf Ramberg, ek dr, Mikael Hellström,
universitetslektor, och Caroline Hellström,
adjunkt, Företagsekonomiska institutionen,
Lunds universitet*

Tid: Fredagen den 28 maj 09.00-16.00
Plats: Knut Wicksells rum, Betahuset
Ideon, Scheelevägen 17 Lund

För mer information om kurser och seminarier
kontakta Mikael Hellström. Telefon 046-222 78 20

E-post: mikael.hellstrom@kefu.se

Eller besök www.kefu.se